

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sot Uyt De Mauw Dat is Arent Montanus.

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1670

Eerste Deel. Arentd klapt uyt en in.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71506)

EERSTE DEEL.

Arendt klapt uyt en in.

MEn seght ghemeynlyck van een persoon die in syn discoursen van 't een propoost valt op het ander / dat hy uyt en in klapt ghelyck eenen sot, ofte om dit uyt te drucken met de woorden vanden Ecclesiasticus Cap. 21. v. 17. Het herte van eenen sot is gelyck een gebroken vat, 't moet'er al saemen, uyt: hier van komt het dat hy gedurigh verzept ende verbleyght op een ander: de eerste reden van dit uyt en in klappen is / om dat alle sotren hooberdiglyc zijn / volgens dien en konnē niets binnen houden / 't moet'er uyt, ghelyck den wysen-man seght / al wat-se ghehoort / ghesten / oft misschien ergens ghelesen hebbe of het te propooste dient ofte niet: hoe komt dat om dat-se den naē souden hebben van een gheleert en wijs man. De tweede reden is / alsoo / och arm haere herffenen krank zijn / ende de sinnekens los / sy en hebben de kracht niet om een propoost vast te houden ende uyt te voeren / maer gelyck hume herffenen en sinnekens zijn / alsoo zijn oock hume discoursen / los / blygende / ende ongestaedigh. Het nu vooz de ooghe hoe lustich dat Arendt Montanus in sijne heele historie dit doet.

Folio 16. 17. 18. was Arendt vast besich met te verhaelen de eerste zeplen die de Portugiesen voerde naer Japan, ende de Hollanders naer Oost-Indien; als hi schtelijck verbaelt Folio 20. op de Japansche Ghelanten die dyp Coninghen van Japan sonden naer Roomen om ghehoorzamenheyt te bieden aen den Paus; dit verhael daetelijck wederom af-bzekende / (het gheue hier gheensins en paste) zept vooz met de zeplen van Portugael ende van Hollandt, ende verzept in sijne discoursen soo verre / dat hy Folio 21. ghemeynlyck tot sijn-selven komende / seght: Doch om wederom

Sot uyt de mauw.

7

derom te keeren tot de tocht der Japanische Ghesanten, hier rodt hy klaer/dat hy door sijn uyt en in klappen, berzept was / acughesien dat hy den wegh moet hernemen.

Maerwelijcx en hadde hy het verhael bande ghesanten hernomen / hy gaet me folio 23. in't lanck ende bzeedt beschrijven alle d'omstandigheden van het eylandt S. Helena, dan bzinght hy de Japonische Ghesanten te Roomen, ende om dat se de voeten kuf-teden aen den Paus Gregorius de dertienste / gaet / verre bupten propoost verhaelen folio 26. hoe desen Paus de veranderinghe des almanachs gemaccht heeft / wat sterre-kykers in het besonder hy hier toe ghebruyckte / hoe de Duytsche Keur-vozzen dit werck wederstonden. Is dit niet lustigh geclapt uyt en in? want wat over-eenkomste met het onthaelen bande Japonische Ghesanten te Roomen en met alle die omstandigheden bande veranderinghe des almanachs? ick mercke wel waer dat dit vast is? Arende hadde dit ergheus ghelesen: 't moest'er uyt: maer Arende siet ghe niet dat ghe hier bupten spooz sijt / hy heeft het ghemerckt / want fol. 26. seght hy: Wy sullen wederom aen hechten d'afghebroken draet der Japanische ghesanten, 't is wel ghedaen / maer ghy en sout dien bzaet met soo een bupten propoost dienende verhael bande veranderinghe des almanachs niet af-ghebroken hebben / indien ghy wel hy utwe zin-nen ghetweest had.

Fol. 70. Maer dat hy lanck in Japonien hadde geswiert ende gheswerst / seght hy eyndelijck: De Japanders eeren de duyvelen met allerley offeranden en Gods-diensten, ten eynde door haer niet beschaedicht mochten worden. Hier-mede geraecht Arendt wederom bupten sijn sinnen / vlescht ober naer Mexico, ende gaet den booznaesten afgodt der Mexicanen, met naeme Vitxili-pudi, beschrijven van 't hooft tot de voeten: knoopt nu eens Mexico ende Japan hy malkanderen: Ghy siet immers wel / Arendt, indsen ghe noch eenigh verstandt hebt dat ghe hier wederom al te verre verblagen zijt: hy moet het bekenen / want fol. 71.

24

seghe

seght hy: Ick sal dan wederom-keeren tot de beschrijv-
 ghe der keyserlijcke Stadt Osacca. 't is best / want soo
 sult ghy u houden aen Japan (ghelijck het opscheit
 van utwen boeck mede-bzenght) ende niet uyt en in
 klappen, als pmant die niet wel by zijne sinuen en
 is: maer soo haest en hebt ghy van Osacca niet begre-
 nen te spreken oste ghy loopt noch eens huyten
 spoor: want noch op 't selve blad / versept ghy
 van Osacca uyt Japan naer Duytlandt, en gaet daer
 van oude tijden uyt den Historij schrijver Tacitus
 ophaelen / wat moozden de oude Duytschen pleghen
 te doen ter eere van de goddinne Herta. Hoe valt dit
 altemael op utw' ghedenckweerdigh ghesantschap aen
 den Keyser van Japan, ghelijck ghy utwen boeck wilt
 ghenoemt hebben: ende wanneer ghy andermael
 fol. 78. seght: Om weder aen te hechten de beschrijvinghe
 van Miaco, is dit niet een dubbelijck teken dat ghe-
 den dzaet van utwen boozgaenden discouys afgew-
 broken had / aenghesien dat ghe hem hier weder-
 om moet aen malkanderen hechten: dzaeghe dan
 of ick gheene reden en hebbe om te segghen dat ghe
 uyt ende in klapt ghelijck semant die herffenloos is:

Arent was nu wederom-gekeert tot de beschrijv-
 ghe van de Japansche Stadt Miaco, maer de aerd-be-
 binghen woelden hem noch in 't'hoofst / daerom seght
 hy: Fol. 84. De aerd-bevingen sijn in Japan seer gemein, hier
 hadde hy materie ghenoech om desen discouys te
 vervolghen / maer eplaes! sijn suuckens begonst
 te dzaepen / ende sonder meer / begint te raesen van
 de aerd-bevinghen van America ende van Canada,
 doch dit sullen wy noch laten passeren / want hy
 maect noch dit schoon beslypt / om den af-ghebro-
 ken dzaet aen malkanderen te hechten / en seght
 Doch indien elders eenigh landtschap met aerd-bevinghe
 ghequelt wort, t'is Japan; Ick ben verwonderd dat
 hy niet uytgeschreven en heeft al wat de historij-
 schrijvers van de aerd-bevinghen aller landen ver-
 haelen / want dat beslypt soude alsdan veel bestan-
 digher gheweest / ende meerdere kracht ghehad
 hebben / om sijn ghesantschap naer Japan te behestighen.

Sot uyt de mauw.

Hoozt nu boozders. Fol 88. seght hy dat het hy de
Japaners hoozt een gobloog merck wozt ghekeurt
de doodt te vreesen / hier mede is hy'er glat uyt/
wat dan gheoan: om dit te hebestighen hadde A-
rent p:ts in sijnen boesem befloten dat'er nootfae-
kelijck oock uphersten moest (al soud'er hy selbe
aen bersten) als hy maer toonen en mach dat hy
vele letters ghe-rien heeft: hy brenghr dan de ghe-
rupghenissen hy van oude Griecckse ende Latijnsche
gheleerden / die van verscheyden natten gheruppen
dat se de doodt niet en vreesden: boozt uyt gaet Lu-
canus die dit gherupghr van de Celten, ende op dat
ghefont weren wie dese waren / boeght'er Arent, tot
obermaer van sijne menschap hy / dat dit waren
de Britoens, Spagnaerden, Galloisen, en Duytschen. Hier-
naer volghr op goede ozden den Grieccksen historij-
schryver Herodotus, die van de Geten gherupghr dat
se boozt de doodt gheenen schreck hadden: den Philo-
sooph Seneca komt'er oock hy/die dit mede gerupghr
van sijn selben. Den Grieccksen Antiphanes, Strabo,
Cicero, ende Alexander de groote/macken t'bezholgh/
de welcke (seer wel te propoofte) bewesen hebben
dat'er naer de doodt een ander leven was. Wie sal
nu soo stout ende plomp sijn dese Arent niet en sal
houden boozt een wijs man / aenghesten dat hy dese
soo verre ghehaelde Histozien uyt Griecckse ende
Latijnsche schryvers / soo pertinentelijck heeft we-
ren te passen op Japan, dat'er gheene rouwen ghe-
noech te vinden en sijn om dit alles saemen te
knoopen?

Folio 97. Gaet het spel op een nieuwt aen: Kost/
dat wil / hy moest in sijn boeck boeperen dat eene
sekerer soozte van Japanse Priesters / die men Jam-
maboos noemt / haeren Godts dienst doen in eene
brende raele die de ghemeente niet en verstaet: Dit
moest'er oock uyt hersten / want Arent hadde er-
ghens aengheteekent op sijne klad-papieren/dat de
Druydes, eertydts Priesters van de Celten dit mede
soo deden; maer onderusschen loopt hy soo verre
bupten weegh dat hy oock hunne afkomste/boozt-
settin.

settinghe / beroepen van Coninghen / Jae van Alexander de groote self / te hozen levendig boozste alles wel te propooste / ghelijck semant die van den oß op den ezel springht.

Hy hadde hier bozen wijs-loopsgh ghesproken van de aerde-bevinghen in verschepden ghescheyden ende hier dooz eenen lustighen uytspionck ghedaen uyt Japonien, hy vout / aengaende dese selve materie / noch een restant in sijne papieren t'welck hy bukten twijfel te bozen niet ghesien hadde / andersins soude hy de heele materie van de aerde-bevinghen hy-een gheknoopt hebben: ende achtervolghht / als hy maer sijne sinckenst hy een hadde ghescheyden: t'gaet er dan op aen *Fol. 103.* De Japanders, seyt hy twisten onderlingh weghens d'oozsaek der aerde-bevinghe. Hiermede is onsen Arent wederom op eenen bot bukten streeck / segghende: Voorwaer wie soude niet verlet Jae sinneloos dwaelen die s'werelts gooden sidderen niet: dit en dient nergens toe als om schier een heel bladt papier te bekladden met verschepden gheboelens van d'oude Philosophen / als van Plato, Democritus, Thales Milesius, Aristoteles, en andere / aengaende de oozsaeken der aerde-bevinghen: Jae / de lanck-duertigheyt / de booz-teeken / ende het ghene op de aerde-bevinghen volghht / moet ster al hy komen / is niet om het gheboelen van de Japonisen te bevestighen / t'is ten minsten om te toonen dat hy oock een oncie Philosophie inghesicht heeft: Maer ondertusschen / mijnen goeden Arent, ghy sijt hier wederom te herre versept bukten Japonien, ende noeh meer bukten t'berhael van uwe ghesantschappen: T'is wart / tck sal dan / seyt hy / *Fol. 106.* wederom keeren tot den Japanischen togh-ende Nederlantsche ghesanten.

T'is wel ghedaen / maer tck hzeese niet sonder reden dat ghe gheen voer hy steekt en sulc houden / uwe herrenen ligghen te los: Ick heb'et wel ghe- docht dat het soo soude ghescheden / want *Fol. 107.* begint ghy wederom te swerfen met de oude Griecse ende Latijnsche schrybers om te toonen dat

van gheboelen ghetweest sijn dat de ziele verhuys-
den van t'een lichaem in t'ander; hiermede so sseert
ghy een heel bladt papier / ander sijn lapt ghy'er
noch ruffchen / fol. 121. (om noch meer te verzeplen)
hoe de vrouwen in Indien sich verbranden saemen
met de doode lichamen van hare mans / ende dit
heyt ghy noch boozder uyt met alle de ceremonien
daer toe behoorende: Hier moet ghy immers beken-
nen dat ghe verr' bupren stier sijn / want ghy seght
selve fol. 122. Om weder te keeren tot de ghesanten Frisius
ende Bronckhorst. soo spreckt ghy doek fol. 128. De
Nederlantische ghesanten (om d'afghebroken draet van
haer verrichtingh binnen Jedo wederom aen te hechten)
t'is al gheduerigh rip henen / gaen / en wederom
keeren / bzenen / en wederom aen hechten: wie en
sol niet segghen dat soo een man van sinen ver-
bract is / die oer al sonder noot en sonder ee-
nigh verbolgh van discoursen / soo bract / ofte uyt
en in klapt?

Och hiernaer schijnt dit woelen ende verzeplen
eest booz goet te gaen: Want fol. 128. seght Arent
dat de Hollanders in Japan eenen Apen-tempel ghesien
hebben. Wegh sijn de sinen van Arent als men
maer met een woort van eenen Apen-tempel ver-
maent; hier verbleghy hy bupren alle schreef: hy
gaet me acht groote zyden heiladden / en op-hae-
len de Godts dienste die in oude tijden versey-
den heydensche natien ghedaen hebben ter eere van
Sinnen of Apen / ossen / katten / voghels / wolven /
leemmen / Septen / Boeken / Mupsen / krokodillen /
Bavianen / Kammen / en wat noch meer: alles
pertinent te proposte (naemelijck ghelijck sijnant
die raest) om den Godts dienst vande Japanders, die-
se plegen ten opsichte van Apen / soo vast te stellen /
dat er niemant aen en mach twyffelen; 't welck hy
noch destigher doet / als hy fol. 130. daer ruffchen
voert hoe de Grieken ende Latijnen den afgodt Pri-
apus Godts dienst betwelen / ende de reden met groo-
te onbeschaemtheit daer hy voeght / de welleke van
een heerlyck ghemoet niet en kan sonder root-
schaemte

schamte ghehoort worden / ick laete staen uytghe-
sproken sonder eenigen noot ende bere buyten uyt-
poost: Het dient doek grootelijck tot den Apen-
dienst van Japonien, 't ghene Arent op 't selve blad
daer noch by-boeght / te weten / dat een seker volck
in Cyrenen een ingheschepen kracht heeft teghen de
Crocodilen, en dat se de selve handelen nae beltefe-
sae een ander volck / Tentyrieten ghenoeit / speuren
de Crocodilen nae onder her water / ende dooden se
sonder perijckel / 't welck sy binnen Roomen ghebaen
hebben: wie sal nu durben segghen dat dit altemael
gheene klare bebestinghen sijn van den dienst die de
Japanders aen d'Apen doen? alsoo (indien de redent-
ghe van Arent bestaet) krokodilen / ossen / katten / bo-
ghels / wolven / leeuwen / gepten / bocken / muspen /
sae den buyten ende onbeschosten afgodt Priapus
selve / van de Apen niet en verschillen / al-hoe-wel
dat den dienst die de Japanders aen d'Apen doen /
gautschelijck verschilt van den Godts-dienst die
de oude Heydenen deden aen ossen / muspen &c.

Onsen Arent en was in dese materie noch niet ge-
noech verbloeg / daer lagh noch wat in sijne lotter-
de herffenen dat hy moest uychzaken; dit was eenen
Apen-rant die by de Ceylanders in sulck eene eere ge-
houden wiert / dat / soo wanneer hy in de handen
der Portugiesen geballen was / sy daer booz geboden
hebben seventigh dupsent ducaten: sijn dit niet al-
temael seldsamen stucken / ende teekenen dat Arent
een man is van seldsamen gheleertheid die op eenen
Apen-tempel der Japanders alleen / soo rugmt
ende defrige discoursen kan maken dat hy een
merckelijck deel van sijn boeck daer mede bekladt

En is noch niet al / daer moest noch eene be-
schrijvinghe by-komen fol. 135. van eenen Baviaen die
uyt Angola aen Frederick Hendrick Wizing van Oraenien
wiert toeghesonden; desen Baviaen (ghelijck hem
Arent beschrijft) hadde de lengde van een byz jarigh
kint / de dichte als een van ses saeren (precis) was
noch vet / noch maegher / maer hier schoorigh wat-
ker met stercke spieren / booz kael / achter vol smac-
happ

haz / taensicht ruig / de neus breeft en inghe-
 ducht / niet ongelijck aen een tandeloos out wiff /
 de ooren quaemen seer naer aen menschen ooren /
 op de hooft verhieven haer twee mammien / den
 buyck hadde een inghetrocken nabel / de elleboogh
 haer verhefste saemen-voegingen / de hand en voer
 volkomene vingheren en duymen / sulckx 't boozlijf
 teemaec een mensch gheleek / 't konde recht o-
 ber eynde gaen. Dit was een groutelijck beest / ende
 een seylider en soude dit monster niet aerdiger met
 sijn peul konen uytzucken / als Arent dit doet met
 sijne peul : dit moest soo wesen / want hier dooz
 bleek klaer booz de oogh dat de Japanders eenen A-
 pen-tempel hadden / als oock den Godts-dienst dese
 aen dese beesten betweseu. Maer hoe lanck sal dit
 vye en in klappen noch dueren? 't is meer als tijdt dat
 hy eens tot sijn selben kome / ende sijn afgheboeken
 ghesantschap herbatte : ten langhen lesten seyt hy
 fol. 136. De Nederlantche ghesanten lieten den Apen-tem-
 pel ligghen en quaemen tot Miaco, Godt zy gheloofst A-
 rent is wederom by sijne sinnen ende by de ghesan-
 ten ghekomen ; maer hoe lanck sal dit dueren?

Floerx hy wederom op de been fol. 144. ende ghe-
 raefebolt eben sterck als te bozen. De Japanders,
 seyt hy / hebben hun treur-spielen dat is wel / maer
 wat seght ghy hier van : de gelcerde / seght hy / twi-
 sten ober de herkomst van het woozt tragedie : ist
 moegelijck doch ntemat en hzaeght u naer het woozt
 tragedie, maer nae de tragedien van de Japanders ; of
 nu dit woozt afkomt / van 't woozdeken Boek in
 't Griek, ghelijck ghy seght / of van yet anders / of
 oock den Griek Thelvis den eersten was die treur-
 spelen op waegheng bertoonde / en van waer
 dat de Comedien komen / en of Livius Andronicus hy
 de Latijnen den eersten was die de Comedien maech-
 te / wat doet dit al hier ter sacker doch eplaes ! utwe
 herffenen en strecken soo verre niet dat ghe eenen
 discours / sonder den dzaet te hzeken / kont ver-
 bolghen en uytboeren.

Dit blijkt wederom fol. 148. hier stelt hy booz de
 kloeck.

kloeckmoedighheyt van eenen Japanſchen Prince/ende om eenen knoop te maecten / ſeght : de Walſch-ſlaeminghen , die Nervij gheuoemt worden / waeren eertijts oock ſeer kloeckmoedigh : hiermede Arent aen 't huppelen / bekladdende twee volle zijden piere om te toonen hoe kloeckelijck dese Nervij be-derſtonden aen Julius Caſar ; knoopt nu rens dit aen malkanderen : op ghelijcke wiſſe / ſept hy fol. 148. ſteden twee hondert hobelinghen van den boorzepden Japanſchen Prince / ofte Keyſer : wel dat is wat anders / als maer de wiſſe van bechten ge-lijck waer (die nochtang veel verſchilt) maer dan en moeft dit verhael vande Nervij ſoo wijsdloopigh niet uyt gheheyt worden / naemelijck in een boeck die den tytel voert / Gheſantschap tot den Keyſer van Ja-pan.

Wat booz eene ſotte knev is het oock dat ghy in ſoo een hoek in 't lanck ende hzedt gaet be- haelen fol. 158. hoe dat Annibal inghenomen heeft de ſtadt van Saguntus, met alle d' omſtandigheden.

Noch ſotter iſt 't gene ghy fol. 163. by een-ſchapp- ter oorſake vande wreetheyt vanden Japonis Aquabacondone, hier hzenghy ghy te boorzehy Phalaris, die de menſchen hzaedde in gloepende offen: Achreus die aen Thyestes het ghekapt vleesch van ſyne kin- deren opdichte : Tullia die ongheremde peerden hzeef ober haren vermoorden vader den Coningh Servius, Antiphates, die met ſijn eyghen tanden ber- ſcheurde een marroos uyt de bloot van Ulyſſes, ende alſoo boozberg tot dyp-en-twintich toe / tot dat gy ten leſten lanck hupren den dans ghehuppelt heb- bende / fol. 166. dit uptsinnigh beſluyt maect / de wreetheyt deſer alle, overtreffe Quabacondono daer in, dat hy de bedenckelijckſte pijnen met eyghen handen verriche.

Moeft ghy daerom ſes zijden bekladden / oock mit verhael van heele hiſtozen / om die beſluyt dooz ſoo vele onnoodige touwen aen 't boozgaende te knoo- pen?

Even uptsinnich iſt 't ghene ghy raest fol. 181. daer ghy ſeght dat den naem vanden Japanſchen Key-

Hepter Taijcosama verandert wiert in Xinfachi-
 man / ende hy ghestelt onder de Goden : daer
 spreekt ghy wijselijck / gaet nu voort : Neen seghe
 Arent, mynen boeck sou te kleyn vallen / ick moet
 eerst toonen noch een staetse van mijne erbaarent-
 heyt in d'oude schriften / en desen begonnen d'raec
 wederom afzeken. Laet ons dan sien hoe verre u-
 we sinnen sullen verdragen. Dese veranderinghe
 van naem / ende menschen tot goden te stellen /
 seghe Arent fol. 182, en is in Japan niet eerst versom-
 men: want Julius Caesar weghens sijn oorlooghs-
 den wiert eenen Godt ghenoecht / Trajanus heeft sijn
 boozsaet Augustus den hemel toeghetwijdt / Nero vera-
 godde Claudius, Titus maecte Vespasianus tot eenen
 Godt / en Domitiaen Titus: Wat noch meer? waer
 sinnen nu? Dit was oock / seyt hy / verghetwoon-
 te by de Grieken : want de Lacedemoniers eerden
 Agamemnon, en Menelaus; de Arcadiers haden Aristus
 aen / de Lybiers, Psaphon, de Argivers hielden Perseus
 booz eenen Godt / de Atheniensers dienden den waer-
 seggher Amphiloehus &c. Swijghe, nu Arent wy
 hebben meer als ghenoech van dit log praeten ge-
 voort. Want ghy gaet hier soo verre; dat ghy den
 leser doet walghen: maer een d'uck en kan ick niet
 ghenoech verwonderen / dat Arent ten lesten niet
 een langhe lyfte en maect van de heylighen / die de
 Papisten (ghelijck de Calvinisten denrgaens valsche-
 lijk boozgheben) bergoden: Ondertusschen heeft
 onsen Arent lustighe uytspionghen ghedaen van
 Japan naer Roomen, van Roomen naer Lacedemonien,
 van daer naer Lybien, van hier naer Argivien, van
 daer naer Epidaurus, van hier naer Athenen, van A-
 thenen naer Egypten, Persien, Indien, en Tartarijen, ende
 dat om de veranderinghe van eenen naem / dat is /
 om een haren van eene gepte te klieben / soo als
 het spreek-woort vande oude Romeynen was; siet /
 ick moet oock eens toonen dat ick een wepnigh
 van d'ontheyt ghesmaect hebbe / op dat my Arent
 wederom niet uyt en krijte voort een ouberstandich
 ende herffeloog mensch. Nu dan / lieben vrient / 't is
 nu

nu meer als ghenoech in 't wilt gheswiert/ heert
wederom op uwen vorighen wegh ende verdoelgh
uw' ghesantschap, want ick en hebbe u in lande
daer van niet een woort hoozen betmaenen.

Arent is te seer verweret/ 't ghesantschap is sat
men met hem verr' verbloghen / daer wort
hem noch wat inden kop / dat moer'er eerste uyt
lupstert toe. Het onthallen, seyt hy / fol. 201. te
Christenen in Japan en maecte gheen ontsach ghenoech
soo stellen sy dan het kruycighen in. Hier loopt het nu
met Arent alles sol over vol: hy hadde de treffelijck-
ste materie des werelts om sijnen discours van het
kruycighen der Catholijcken in Japan te verdoelen
ende uyt te voeren met verscheyden geschiednisse
indien sijne herffenen maer vast hadden ghesaen
doch / die zyn daetelijck soo vermaeyt dat hy
wederom verblieghet tot schter alle de gewesten
des werelts om de oude gewoonte van 't kruycighen
vast te stellen/ander sijn en souden men noyt hoo-
zen ghelooben hebben dat de Japanders de Catho-
lijcken sloeghen aen cruppen. De Romeynen, seyt
hy/ plachten certijns tusschen de tempels ^{Bamagan}
en Juuentus eenen lewendighen hondt te spijkeren
aen een kruys van blieck-boom / hoben op 't kruys
wiert een gang vast gemaect. Holla/Arent, gh'wilt
u vergheten/ men spreekt hier niet van honden en
gangen / maer van menschen te cruppen. Verdoel
een wepnich / ghy sult het hoozen: De Romeynen
seyt hy voozberg / brachten dese doot-strat van de
honden tot de menschen. Nu sie ick wel waer dat
vast was/. de hondt moesten gaen vooz de menschen
Seght ons dan eens wat dede men met de men-
schen in de oude tijden? alder- eerst wierden de sla-
ven by de Romeynen ghekrupst/ van de slaven daer
het kruycighen tot de misdadigen / daer naer oock
bysonder inde leggers / tot aensienelijcke persoon-
gten / selfs Hopmannen / Ritmeesters/ en veld-
maerschaelcken. 't is immers hiermede ghy
noegh om te weten dat de Japanders de Catholijcken
aen cruppen sloeghen.

Aren / seght Arendt, ick moet noch al boozder.
 Thucydides seght dat den Coningh Ioarus door ber-
 raet by d'Egyptenaren ghekrupst wierc/ende Alexan-
 der de grootte krupctighe den ghenees-meeſter
 Glaudas, ende Xantippus den Perſiaen Artyacta, de Duyt-
 ſche ende Galloifen pleegden duſdaenighe ſtraffe
 teghen berraeders ende ouerloopers/ de held-hee-
 ren ſelf bande Africaenen dzooghden dickwils aen
 't krups. Iſt hier van noch niet genoegh gepraet?
 want niemant en kan nu twyffelen of de Japonoi-
 ſen hadden de ghewoonte van krupctighen / dat is
 nu ſoo vaſt gheſtelt dat ſelf het veraeffemen van
 eenen menſch het niet en ſoude konnen om verr'
 ſtoeten.

Ick hebbe noch al meer / ſeght Arent fol. 202. de
 maniere van krupctighen en was ober al niet de
 ſelue: 't is de pyne weert (want het vaſt hier ge-
 ſch een hoep op eenen kriecken boom) dat wy dit
 doch eens hooren. Wanneer der / ſeyt hy / bele-
 ſaemen ghekrupst wierden dienden de routwe-
 boomen tot kruppen / anderſins ghekrupcten-ſe
 enckele ſtaeken/maer de ſaemen gheſtelde kruppen
 beſonden uyt twee ofte meer houten / ſomtijt
 waerender twee houten eben lauck / ſulcx dat de
 billen ('t zijn de woorzen van Arent) des ghekrup-
 ctighe teghen 't zaemen-boeghsel der houten aen-
 klemde/ de handen en voeten wijdt van een gereckt
 met hier ſware naghels vaſt ghehecht wierden.
 Doozwaer eenen krotterick ſoude hier ober lauck
 moeten blocken ende ſtudeken eer hy dit ſoo per-
 nentelijck ſoude konnen beſchrijven. Gaet boozt
 Arendt, gaet boozt: De kerckelijcke hiſtorien / ſeyt
 hy boozders / ghetuyghen hoe den Apoſtel Andreas
 aldus 't leven eyndichde / Tertullianus brenghet hier
 toe het doen van Jacob die de armen krups-ghe-
 wijs ober malhanderen leyde wanneer hy Ephraim
 ende Manaffe zeggende/ waermede te bozen beduyde
 hoe alle heil uyt s' heplanis verbloecte krups
 ſoude af-bloeyen: Daer thoont gheimmer / Arent
 dat ghe een man zyt als ghe ſoodantghe bemere-
 kinghen

kinghen upt de ont-vaders boozstelt / die het krupten van de Japanders machtrigh bevestighen hebt ghe noch meer? Somtijds / seyt hy / sijn de krupten toeghestelt upt twee onghelyke staeken / de langhe stont in de aerde ghebesticht / de korter was boden op vast gespjaert / of eē wepnigh seeger ingelast / soo dat een stuck der langhe staeck boden 't dwerghout apt staek / alwaer deurgaeng te lesen was / mitsdyt waerom semant ghekrupst wiert. Doopers hadden sommighe krupten meer als twee staeken &c. Iek moet het bekennen / dit altemaet sijn selle ende merckelijke omstandigheden om een groot ende dick boeck upt te bzinghen / daer naemelijck (volgheus den tijtel) ghehandelt wort van het ghedenckweerdigh ghesantschap aen den Keyser van Japan.

Doch / aengaende verscheyden manieren van vast binden aen 't krupt / die ghy datelijck beoefstelt / mi dunct dat die soo wel niet te propoosien en dienen / als oock al het ghene dat er wijdbroepigh op volghit / te weten het gheeffelen van de Romeinen met sweepen of roeden vol kleine koppen sterretjes / en sekerpe beentjens; dit / naer mijn oordeel soudt ghy beter naeghelaten hebben / noch veel meer / de heele Historie van 't kruptighen des Apostels Andreas fol. 203. Iek en kan oock niet wel sien hoe hier te pas komt het kruptighen van den H. Martelaer Agricola, of van den H. Polycarpus, of van den H. Victorinus, of vande Martelaren Claudius Asterius, Neon, noch van de Joden die onder Vespasianus ghekrupst wierden / noch van het raep blyken der ghekrupste / en wie dit eerst inghebracht wiert. Maer het siechtste van al is te gaen ophaelen / gheleijck ghe doet / fol. 205. de spreuken van sommighe Ont-vaders om te heroonen hoe konstigh dat-se in alle d'inghen krupten bonden / te weten in de masten der schepen / in de ploeghen / in den menschen selve als hy beyde sijn armen uytstreckt / in de d'inghen als-se vliegghen / ende soo voort. Daer ont ten langhen lesten eens hoozen wat Arant upt al dit berode

berdytigh / los / ende sot praeten beslypt : Het en is dan , seyt hy / fol. 205. gheen wonder dat den Japanfchen Keyfer Daifulama, volghens het voorbeeld der Roomsche heydenen, met kruycen woédde. Maer / Arent, ghy goet simpel man als ghe sijt / hadde toch dit beslypt korten berfuyghien de plompe lefers van utwen boeck en souden misfchien niet gemerckt hebben dat ghy te bogen uyt ende in had gheklapt als eenen sot : ghy berraet hier u selven / want heeft den Keyfer Daifulama het kruptighen inghestelt volghens het voorbeeld der Roomsche Heydenen (daer hy nochtans niet meer wetenschap van hadde als Arent heeft van een bestandigh beslypt te maeken / ofte een discors achtervolghens upt te hoeren) waer toe hebt ghy dan oghgehaelt berfcheyden wauieren van kruptighen onder de Grieken, Africanen, ende andere natiën / waer toe het / raep-braken / en gheestelen / het welck Daifulama niet en ghebypente / soo veel als ick tot noch toe niet en hebbe konnen bespreuen. Eynelijck / waer hebt ghy ghelesen dat Daifulama last gaf gheelijck ghy seght fol. 204. dat men de Christenen op beyde zyden met pijken soude doorloopen / om dat de zijde van onsen Saligh maket gheopent was / wie heeft dese reden u by-ghestelt?

Doorders hoe kan 't een wys man in den kon hallen 't ghene ghy disputert fol. 229. te weten / of Thamar de dochter van Melchisedech was : ghy hadt fol. 228. beginnen te spreken van het berbranden der Christenen in Japonien , ende soo haest en hadt ghy desen discors niet begost (want hy en bestaet niet meer als in neghentien tinten) ofte uwe herffenen sijn verswaep ende berwaert ergheus in 't Joodsche landt om te toonen dat Thamar de schoon-dochter van Juda doek ten byere veroordeelt wiert ; ick gheloobe wel dat dit byer eenighsins past op het byer van Japonien (al-hoe wel dat de gheschiedenis van Thamar in 't Joodsche landt ende de Christenen in Japonien verre herschillen / waer Thamar wiert veroordeelt om dat-se in den weduwelijckert staet ghehoerert hadde / ende de Christenen / om her

gheloof) nochtans dit ober het hoof ghesien: dat
sult ghy het byt van Japonien, ende u boddigh byt
put of Thamar de dochter van Melchidech was / om
malkanderen knoopen: als ghy dan voorder
230. begint uwe oude malle pypen te stellen ende te
spreken hoe veel werck de onthepdt van 't byt
maecte/daer en sie ich niet meer den daghden
ghy door een ephen-bert/ ende bend'er gantseg mit
u ypt: want/ dat de huyg vrowte van den Keyser
Julianus vooz haer liet hepligh byt vzaeghen / als
voock daernaer de Roomsche Keyserg/ dat de Romey-
nen, als sy 't hontwelych voltrocken / lieten den
Byzandegom en Byzyt/ byt en water/ op den dorpel
neder-ghestelt/ aenraeken / dat Nemrod het byt
vooz eenen Godt heeft laten aenbidde / dat Abra-
ham ten byere beroozdeelt wttert om dat hy het byt
niet en wilde aenbidde / dat de Persianen daghlijc
sich neder-boghen vooz 't byt / dat Isdegerdis Co-
ninc van Persien gewoon was daghlijc het byt
te aenbidde in eene Cappelle / dat de Cappadocien
't hepligh byt van de Persianen ontleent hebben ende
de 't selve op Nutaren bewaerden / dat Rabbi Beni-
min nergheg sulcke gesepene rooveraers hont
de Priesters van Chenerang, dat de Maegden der
Goddinne Vesta binnen Roomen ende de kinderloo-
weduwen tot Delphis ende Athenen, het ceulwigh byt
bewaerden / dat de Tarters selve het byt hielden vooz
eenen Godt / dat de Littouwers het byt Gods-bes-
stelijck eerden / dat de Chaldeen, Meden, en Assyrien
offerhanden deden aen 't selve / ende ypt de vlam-
men toekomende dinghen voozsepden / dat de Prie-
sters die sozgh vzoeghen in den tempel van Diana
vooz 't hepligh byt / noyt sich met vrowten me-
ten vermenghen / dat de Kercke van Minerva byt
oude Britoens hermaert was vooz een onuyt-
schelijck byt / 't welck niet in aschen / maer in
staene klooten veranderde / dat de Massageten byt
ken niet en wilden verbrant hebben / om 't byt
de meeste der goden / niet te onthepighen / dat de
Duytlers, Spaegnaerden, Galloisen, ende Britoens
600

contrarise deden / dat het verhanden der Ijken
 laerer by de Romeinen is opgekomen/ende dat nie-
 mant daer in prachtigher was als sy / dat ten lan-
 gen lesten (om onsen aeffem van dit lanck ende ver-
 dierigh verhael een wepnigh 't herscheypen) Virgi-
 lius seght / hoe de pijn van groote overtrebers in
 d'helle toegaet / wie is 'er soo konstigh ende behen-
 digh die alle dese uytstinnighe praetjens soude ko-
 nen passen op het verhanden der Christenen in Ja-
 ponien / alle de seel / koozden / touw / cabels / sirop /
 en bast draepers van de heele werelt en sijn niet
 ghenoechsaem om dit aen malkanderen te hechten.
 Siet dan hier wederom / Arent Montane, of ick ghee-
 ne reden en hebbe om te segghen dat ghe uyt en in
 klapt.

Doch een ander kloech staeltje gheeft ghy hier
 van fol. 241. Hier was questie van een seker siedende
 water in Japan, Singock genaemt / daer de Catho-
 liken wierden van hooghe totsen in geworpen om
 lebendig te bzanden. Hier op gaet ghy onder soe-
 ken de oorzaken van foodanige wateren: noch niet
 ghenoech / daer moest oock te boorschijn komen een
 fonteyne bapten de stadt van Matelga. Welcker
 water van den middag tot den middernacht sie-
 dende / ende vande middernacht tot den middag
 is kout is / daer by oock de fonteyne die aen Japi-
 ter Ammon toegheuydt was / die haere hitte veran-
 derde in koude / daer-en-boven de fonteyne in 't
 landtschap Epirus, die eene ghebluschte tozise ont-
 steekt / ende eene aenghestoken bluscht / ten lesten
 oock de beke in 't Joodsche landt die op yeder Sab-
 bath-dagh verdooght / ende de fonteyne van den
 bergh Anthracius die overlopende, vruchtbaerheyt /
 en dooz schaers water dieren tijdt te bozen bediedt:
 En is niet van noode dat ick roone dat ghe hier
 berseylt zijt / want ghy selbe bekent het / seggende:
 Ick moet wederom-keeren tot de mishandelde aen Singock.
 Als Arent nu lanck ontrent den esel met sijne ver-
 draepde sinnen ghetwoelt heeft / valt hy wederom
 als bozen fol. 248. plotselijck op den ogh. Maerom
 niets

uilet: want de Japanders hebben eenen tempel der-
se eenen os eere bewijzen / daerom was 't noot-
keelich dat Arendt op vier heele zijden papieren van
de offen sou spreken / maer in de plaets van die
heest te beginnen / hy begint van een hoep: de
dianen seyt hy fol. 49. loopen hy dypsende naer in
landschap Nakarkut om offerhande te doen an te
hoep / Marra ghenoeemt: hy moet soo plomp als een
hoep sijn die gheen onderschepd: een maecht toe-
schen dese heest ende eenen os: Van de hoep valt hy
op d'offen-hoerens: op den bergh Aventinus, seyt hy
binnen Roomen hingh den tempel van Diana vol of
sen hoozen/boozders / de Egyptenaren offerden
uyt offen-hoozen als-se trouwden: han de hoep
valt hy op de huyt / segghende: De oude Romeynen
hadden langhen tijdt gheen gemunt silver of goud
maer sloeghen ghelt van offen-huyden: van de huyt
komt hy tot de sprake der offen. In Sicilien, seyt hy
sprack een os / wederom gaf een ander os hant
Privesum een menschen gheluyt / die ghelijke taal
woyt die heest toegeschreven op 't landt onder Roo-
men, tot Formi riep een os: O Roomen zijt op uw boe-
den / in Campanien sprack een ander os / en derlyck
toonst hy wijldloopigh hoe dese offe-tael een boep-
de van ongheluck was.

¶ Gaet noch al boozder: De Roomsche Priesters
offerden alle maenden eenen witten vijf jaerighen
os aen Jupiter, de Egyptenaren, eenen rooden aen Ty-
phon, Pythagoras eenen grijsen aen de neghen Muten
of sangg-goddinnen / Prometheus wiert machtrigh ge-
lastert om dat hy d' alder eerste een os keelde: De
Chussa een stad van Egypten, wiert Venus met offen-
hoozen ghediend / de Latijnen verdoemden de offe-
dooverg ter doot / Rogerius ghetuyghet dat hy een
ghestorben os heest ghesien die prachtigher begraven
wiert als een aensienlyck man: Wat sal hier
noch ten lesten al uytkomen: den Patriarch Joseph
moet hier oock aen den dans / want Julius Maternus
seght Arendt in 't verbolgh van synen ghehoort
ende ghehoorten discout fol. 250. hant statude dat
Aps.

Apis, 't welck eenen afgodt was in de ghesaente
van enen swarten os met eenen witten kop / en
dobbelt hant / een afbeeldsel van den Patriarch Jo-
seph was; dit bevestighen oock Ruffinus ende Augu-
stinus, ende daer by eenen groot hoop redenen waer-
om dit soo is: Eyndelijck om dat Arent dat woog-
deken Apis in synen kop hadde / hy moest oock on-
dersoeken den oorspronck daer van: Want dit alre-
mael paste pertinent gelijck een tangh op een bere-
ken / op den Godts-dienst die de Japanders aen eenen
os betwijfen.

Daer dat Arent nu meer als genoeg den os had-
de ghesinghert / moesten oock de slanghen aen-
houden / om dat de Japanders soo hy seght fol. 253 slan-
ghen Godts-dienstelijck eeren: Wat seght ghy hier
van / lieve vriend? Boozwaer / seyt hy / Indien voedt
slanghen die de menschen dooden alleen met hun-
nen aessen / Arent ghy raest wederom ofte ghy
droomt / want men vraeght u naer gheene slangen
van andere ghewesten van Indien, maer van Japan
alleen / nochtans laet ons u hier van hoozen spre-
ken om eens te lachen: de slanghe Prophyrus, seyt
hy / heeft eenen witten kop / een purpuren lichaem /
maer gheene tanden / die hem vanghen / hanghen 't
beest by de steert op / setten twee ketels onder 't
hoofd &c. De slanghe Polpoch hijt met den beek en
steecht met den steert / klimt op boomen / verberght
den steert in den mont / en singhert sich om de rep-
sende leden / welckers ghequetste vleesch binnen
by daghen verrot: Elberg sijn oock klepne slan-
ghen / dese vallen op de slaepende / ende en konnen
gheenderley wijze afghetrocken worden / kruppen
de wonden in / ende eren van den mensch soo lanck
tot dat se hem gantschelijck versindt. Ander waer-
heyt dat sijn schroomelijcke dinghen / maer eben
bermaekelijck ist onsen Arent soo 't hoozen raest-
bollen. Ick hebbe / seyt hy / fol. 254. noch al meer
stoffe hier van: want in 't Koninck-rijck Calcut
wierden slanghen met seer groote hoofden / aen de
berckens niet onghelijck / vande Coninghen booz
goden

goden ghebert / 't selbe deden de Lijfanders, want
 elck een / edel of onedel / boedde een slanghe in sijn
 huyt de welck sy aenbaden / ende melck en hant
 op offerden / sulcke dwalinghe hout noch stant ou-
 der de Samogiters, jae de oude ende heden daeghse
 volckeren / als oock de Japanders, hebben de slangen
 in hare tempels geboert / om dat Eva dooz eene slan-
 ghe ten val ghebracht wiert : Ick en kan dit niet
 gelooven bande Japanders, want desen slangen dienst
 was menighe jaeren te horen by hun in fleur / ces-
 se van Eva opt een woort hadden hoozen reppen
 ende soo sy gheene ghemenschap en hadden mit
 d'Indianen, noch mit de Lijfanders, en ander narten
 en kosten dit van haer niet ontlerdt hebben: Maar
 Arent, soude gheerne alle sijne boozgaende upsme-
 nighe praetjens hechten niet den dienst van de Ja-
 panders, doch 't en wilt hem niet licken / daerom
 doet hy wel dat hy selbe bekent dat hy uyt en is heest
 gheklapt, segghende fol. 254. Ick moet wederom keeren
 tot de Japanse slangh met twee bogten rondom den
 boomgheslaghen.

Van de aerde blyeght Arent ten hemel / ende lar-
 tende al dat ydel ghesnater van de slangen boeten /
 berswaept tot de son toe / om daer met sijne schep-
 pende Arents oogen dat gloeyende licht selve te trof-
 sen. Niet min, seyt hy / fol. 257. Is te verwonderen dat de
 Japanders voor de son plaets opruymen in hare tempels, al-
 soo nauwlijcx eenighe afgoderij sulck een hooghen ou-
 derdom kan bereyken, of sich soo wijt en zijt ver-
 spreidt heeft als dese met de son. Hier spreekt A-
 rent teggen sijn seluen / want / waerom is 't te ver-
 wonderen dat Japan den dienst bande sonne heeft
 aenghenomen / aenghestien dat gheenen Godig-
 dienst sich soo berspreyt heeft als desen? wat hebt
 ghy nu / Arent, boozdery te segghen van den Godig-
 dienst die de Japanders doen aen de sonne? van de
 outhepdt deser afgoderij / seyt hy / fol. 257. ghe-
 waeght Job: wie vzaeght hier naer Job? peder een
 weet wel dat de afgoderij seer out is / ende nae-
 melijck die van de sonne / maer wy souden gheerne
 byedre

heeder bescheedt hebben van de afgoderij die de
 Japanders in 't besonder ten opsichte van de sonne be-
 drijven / wat seght ghy hier van? De twee-en-seben-
 tigh oberfeters / seght Arent, erkennen Job hoor eens
 sone van Zara, en Zara, Raguels, en Raguel, Elaus soon-
 dit is noch erger als het voorgaende / sa storcy op de
 been / Arent, want ich segge noch eens ghy raest / of
 ghy doont / of uwe herffenen loteren / wat hebben
 wy hier met de afkomsste van Job te doen? spreect
 ons wat van de Japanders, oft ten minsten vervolght
 den doer van uwe boozghenomen gesantschappen.
 Hoor / seyt hy / wat ick u segg: Job dien sone van Zara
 spreect aldus: Indien ick het heit aenghesien hebbe wan-
 neer het scheen, of de maene heerlijk voortgaende, en
 mijn herte verlockt is gheweest in 't verborghen, dat mijnen
 mont mijn handt ghekust heeft. Dit sijn dinstere woors-
 den / die sullen van Arent nu moeten verklaert wor-
 den: Hier wort ghesien / seyt hy / op d'heydensche
 ghewoonte / nae de welke de eerste aanbidders der
 sonne de handt kusten tot eer-bewijs / al-hoe wel
 dat se naderhandt den boozsten rechten vinger om-
 kromden teghen den dupin: Doortwaer dit is eene
 merkelijke omstandigheyt die wel dient aenghe-
 rekent te sijn; maer wort dese omstandigheyt oock
 onderhouden by de Japanders? Arent en hoort aen die
 oore niet / want gaet hefter voort in sijn raesen. De
 Syriens seyt hy / noemden de son Bahal, soo veel ghe-
 seyt als Heer, de Pheniciers noemden se Beel-samen, dat
 is / Heere des Hemels, de Ammoniten verstonden dooz-
 den / se Elagabalus, soo veel gheseyt als Godt des berghs;
 Dit sijn allegaer seer hooghe naemen / maer ick en
 hoor hier noch gheen ghewach maeken van de Ja-
 panders: Wacht / seyt Arent, het verwerret slaud
 van mijne raef-bollerjen moet eerst astoopen. De
 Arabiers dan offerden daghelijc weroock aen de
 son / de Armeniers, Massageten, en Persen, een wit peert /
 Heliopolis een stadt van Egypten stack hoven alle ste-
 den uyt in den Godts-dienst vande sonne / wens
 beelt euehel gont was / in derrechte handt met een
 swespe /

Sweepe / in de slucke eenen blixem en koren-ader.
Maer de Mooren hielden de son booz den hooghten
Godt / haere Priesters alleen hadden bijhepde om
kaneel te plucken: Dit kloubt son my te lanck du-
ren / ick en sie noch de eynde niet / want daer volghet
noch eenen heelen langhen strect ende steept van soe-
danighe verseyde propoosten / ick sal dan den dyaer
selve afbreken / ende van Arent vraghen (om te sien of
hy tot sijn seluen sal kome) wat dat hy seght vande
Japanders, ofte van de Hollandische ghesantschappen.

¶ Ten wilt noch niet schryppen / hy seght wel sel.
268. dat de Hollandische ghesanten Frisius en Bronck-
horst te Miaco ghekomen sijn / maer soo sy daer eens
wonderlijke bzugghe ghesien hadden / die hy met
seer weynighe woorden beschryft / valt men Arent
om te toonen dat hy in alle konsten erbaren is /
sien 't bzugghe-machen: op eenen hot heeft hy daer
in postuere ghestelt de bzugghe die den Keyser Tra-
janus sloegh oter den Donauw: hier op volghet de bzug-
ghe van Caligula, lanck dyp dypsent en ses hondert
schreeden: Terstont hiernaer de bzugghe van Paus
uyt biesen gheblochten: maer niet treffeliker als de
steden Nanquin en Hanchen in China die elck meer dan
tshien dypsent bzuggghen tellen: 't wonderlijckste
van al is de bzugghe in Sina die tusschen twee berge
lght / bestaende uyt eenen hoogh bzedt vier hon-
dert ellen / en vijftigh roeden hoogh. Ick verseyget
noch vele andere bzuggghen die Arent daer optelt:
Siet maer eens wat zene overbloedighe stoffe van
dissouveren dat het verstant van Arent heeft hien-
nen uytbinden ter oorzake van eene bzugghe al-
leen die de Hollandische ghesanten te Miaco ghesien
hadden.

¶ Gheene mindere stoffe en hebben hem by ghesien
de badt-stoben in de welke de boozseyde ghesanten
te Muro sich hadden ghewasschen. Hier stelt Arent sel.
277. daetelijck op sijn gupchel-ronneel die van Ro-
men met ontelbare badstoben daer de Keyfers oock
hunne partije spelen / ende sich wasschen niet alleen
tot vermacck / maer oock uyt noot om 't sweten
ofte

ofte stof af te wasschen; hier speelt Marcus Agrippa mede sijne partje met sijn hondert en sebentich badstoben die hy ghebouwt heeft, hier steekt oock sijn hooft uyt de gordijnen den Keyser Adrianus, die verboodt te wasschen vooz den acht uren s' morgens/ den Keyser Severus op den anderen kant laet toe dat men bynachte mach baden/ ten lesten wort de heele comedie ghestoozt dooz soo eenen toelooft van volck tot de badstoben dat de toe-hoozberg / ende tek / dooz al dit ydel ghesnater van Arende balloerigh worden.

't is dan tijdt dat wy hier uyt scheyden / want Arende heeft ons noch vele wonderlycke dinghen te verhaelen van de Scorpioenen en mieren / uaemeslyck op her 278. ende 279. bladt: Ghy sult wy vraghen hoe komt dit te pass op de ghedenckweerdighe gesantschappen atn den Keyser van Japan, ghelijck Arendt sijn boeck noemt: ick sal 't u segghen: De gesanten van Hollandt zeyden tusschen de eylanden Jessima en Wota, op welck water heel tijts ghesien wort een ghebercht tusschen de Scorpioenen en mieren / van welcke dieren de Japansche schepen dooz gaens oberbloedigh vooz sien zhu: sonder meer / Arendt sijndt hier tusschen eenē afgryffelijcken knoop om die voozgarade aen het volghende r' bechten / Iac seyt hy / de Scorpioenen vermynghvuldighen op sommige plaecten dier voeghen dat gantsche ghewesten woest legghen: 't is klaer / den knoop staet nu soo vast als de herffenen van Arcodt, ergo op dit fundament nu gheswert sonder eens aen te sien of het te pass komt of niet. Plinius, seyt hy / verhaelt dat hy de Mooren een heel landtschap onbetwoont leyt 't welck van de Scorpioenen inghenomen is; maer tek en hoorde niet dat se hier bechten teghen de mieren: Nikander voozders / stelt acht soorten van scorpioenen: hy mach'or soo vele stellen als 't hem belieft soo lauck als se niet en bechten tegen de mieren: Ick hoorde Arendt wel segghen dat de Arabiers veel van dese ghedierten ghequest worden / ende dat Galenus eenen ghesien heeft die van een scorpioen ghes-

te.

steken zijnde / sijn heel lichaem door soo hout als
 is wiert / ende daer naer in 't sweet schein te swem-
 men : maer dit is een ghebecht teghen de menschen
 ende niet tegen de mieren : Nochtans 't waer veel/
 kost Arendt ons by setten senigh remedie teghen de
 vergiftighe steken der scozpioenen / want dient het
 hier niet ter saeke / het kan dienen tot haer. Ge-
 ghen die steken / seyt hy / helpt een doozghesmedene
 hups-mups ghelept op de woude / als oock een
 gebzaden spinnck-haen in wijn in gedroncken / ende
 een darheel / ende stroom-krist / ander sijn heeft
 oock nuchter spreekfel eene besondere kracht tegen
 't vergif. Dit dient wel aenghemerckt booz de
 Hollantsche ghesanten / die misschien in toekomende
 tijden sullen reysen naer Japan om sich vande scoz-
 pioen-steken op 't water tusschen Jesima en Wora
 te ghenesen / nochtans 't is waerschijnliker dat die
 scozpioenen niet veel en steken / aenghesien dat-se
 soo besigh zijn met vechten ende hun-selben te ver-
 weten teghen de mieren.

Dit 't ghene Arendt hier boozstelt / is noch meer
 merckens weerdigh / te weten / dat Godt in de
 mieren sughedzucht heeft af-beckels der denghen/
 soo dat de heylige Schrijture de luyers der-
 waerts wijst / want dit kleyn schepsel / seght Arca-
 maeckt sijn hol met soo vele omweghen / dat het
 kan schuylen tegen de dieren die t' souden kunnen
 beschaedighen / het graeft de aerde upt / ende stapelt
 se booz de gaten teghen den reghen / de holen selfs
 zijn dypsinis af-ghedeckt / het een betwoonen de ma-
 nekens en wijfkens / in 't ander haeren de wijf-
 kens / het derde dient booz een schuer. Dat sijn
 immers curieuse dinghen / ende recht passende op
 de Hollantsche Ghesantschappen / maer ick sie hier een-
 ghe swaertigheyt / te weten / dat de mieren de wou-
 de sp soo besigh zijn met wercken ende haere holen
 af te deelen niet en kunnen vechten teghen de scoz-
 pioenen : Doch niet wonderlijker als 't ghene A-
 rent verhaelt upt Majolus. desen schrijver seght dat
 hy onder een balck een wonderlijck mieren-werk
 ghe-

ghebonden heeft / 't was ghelijck eene vier-kanti-
ghe stad / en de hoeken waeren soo pectig afghe-
deelt als of-se naer een winckel-haech ghelept wa-
ren / in 't midden was eenen wegh ghesueden door
liepen / d'ij straten liepen dwers door den middel-
wegh / desen nest hadde sijn schuuren vol koozn / ten
zuid-west stont de poozte / ende voozts by dupsen-
de mieren liepen hertwaerts en derwaerts / elck
hadde sijn anijt. Dit is mede seer vermaekelijck
om lesen / doch / de wijle Arent, met sijn ghebachten
niefelt in dese stad / ende de mieren siet wercken /
hy heeft vergheten dat hy moest spreken van mie-
ren die bochten op de schepen vande Japanders ruf-
schen Jesima en Wota, ende daer hy daetelijck hier-
naer verscheyden schijfberg voozthenght die van
gheborlet waeren dat de mieren reden ghezupck-
ten / daer blijft hy self sonder reden.

Folio 306. tot 308. verliest hy gantschelijck sijn sel-
ben in 't ondersoeken de oorzaken van d'aerd-be-
binghe / dit was nootsaekelijck / want de Hollanders
hadden in Japan eene aerd-bebinghe gheboelt / ende
en wisten niet waer dit wonder aen vast was. Ick
weet wel dat dit beter twee hondert zijden te bozen
(daer hy noch eens handelt van d'aerd-bebinghen)
soude ghepast hebben / maer hier heeft hy noch soo
wijs gheweest dat desen draet veel te lanck soude
geballen hebben / daerom heeft hy dese materie van
d'aerd-bebinghen in twee deelen gedeelt om dat hy
alle sijn gherechten en leckernijen niet samen met
reuen keer en sou opdischen.

Folio 336. tot 337. Gaet hy de school-meester spe-
len / ende de kinders voozspellen met verscheyden
letterz en woorzen inde Chineesche en Japanse tae-
le / maer daetelijck merckende dat hy versept was /
seght: Ick sal d'afghebroken draet der vertellinge wederom
aen hechten.

Folio 342. Speelt hy den boeck-verkooper van Me-
xicaensche en Peruaensche boeken: Waer nautolijcx en
hadde hy dit spel begost of komt tot sijn selben / en
seght: fol. 343. Ick sal weder keeren tot de onderhande-
linghe

linghe met de ghevanghene Hollanders.

Folio 338. Seght hy dat eenen Hollander buyten de
 Stadt van Osacca verscheppen graf-steden ghesien
 hadde. Hier hebt ghe het spel wederom op den
 waeghen / dit woordcken / Graf steden alleen / was
 ghenoech om Arents herffenen buyten strecke te wren-
 den / hy seylt ober nae de Lotophagi die hunne liffen
 sonder doot-kissen in de zee wterpen / van hier nae
 de Sabeers die de doode lichaemen smeten op mes-
 hoopen: Doozders naer de Taxili, Iberi, en Brachmanes
 die-se smeten dooz de gieten / van hier nae de Parbers
 die-se dooz d'honden wterpen / van hier nae de Elle-
 dones, die de doode lichaemen vermenicht met schar-
 pen-bleesch in stukken kapten en op-aten / dit deden
 sock andere natten: eyndelijck berseylt hy tot de
 Calpiers, die haere oude Vaders en Moeders nae de
 wildernissen versogghen om van honger te sterben.
 Hoe kan-men bequaemer verhaelen upbinden als
 dese die soo nettekens passen op de treflijke graf-ste-
 den van Japan? doozt noch doozbet / seght Arent, men
 heeft verscheppen menschen gebonden / die self booz
 de beesten kostelijcke graf-steden opgerecht hebben:
 dat is weert om hoozen / want daer questie is van
 graef-steden der menschen / en is het buyten propoos-
 nter te spreken van graf-steden der beesten. *Lacis*
 van begraeftde sijn gans / Alexander de groote / sijn
 peert / Cimon, ende Xantippus haer honden / de Egyp-
 naren, katten / kraepen / en opvaerts in sijn luywaert
 ghelwonden / ende niet sount / ende wel rickende
 krapden ghebalsem. Indien men dit sien de her-
 sten ghedaen heeft / hoe moet het dan toegegaen sijn
 met de menschen: op 't heerlijckste / seght Arent: dat
 gaet hy hier op wijs-loopigh beschrijven verscheppen
 den treflijcke graf-steden van d'oude / ende doozt
 als hy nu lanck oyt en in heeft gheklapt, heert fol. 363.
 wederom tot de Japanders.

Folio 416. Speelt hy den Alchimist, en handelt van
 solpher / quick-silber / koper &c. Maer ont dat het
 solpher het vordsel des veters is / ende groept in 't
 binnenste van de gheberchten / soo en was het niet
 ontsifft

onbillick dat hy verscheyden byer-sponkwende berg-
ghen sou boozstellen/naemelyck den berg Hecla in
Ylant die hy daer/als dienende tot de Hollandse ges-
fantschappen naer Japan, met alle omstandigheden
beschryft; dit klouw eens begost/ moest noot sake-
lijck asloopen/ dien volgens moesten hier oock ach-
ter volghens verschynen/ de brandende berg-
van Mexico, van Sicilien, en andere ghelvesten/ de
welcke soo moesten beschreven worden dat'er den
leer aen soude walghen.

Ten langer lesten fol. 439. als Arent alle sijne klav-
papiere wel booz-snuffelt en ondersocht hadde/
bont hy noch verscheyden aenteekeningen aengaen-
de de stecken/ijnen boeck was nu bykans ten ep-
de/ ende met alle konsten verclert/ eenen lap moe-
ster noch by-kommen/ want de Hollandse Gesan-
ten hadden erghens steen-stecken ghe-eten/ ende om
te toonen wat eene lekkere spijse dit was/ en kost
Arent sich niet onthouden van op te halen hoe groot
sy gheacht wirt by d'Indianen, ende andere Oosterse
bolcheren meer als over twee duysent saeten (t is
eenen merkelyken tijt/en buyten twijffel dese out-
gebr is eene groote bevestinghe vande leckerheyde
der steen-stecken in Japan) want de Indiaense Co-
ninghen segh hy/ wierden booz t tweede gherichte
ghebrut van sekere woymen; maer ick twijffel er
aen of dese woymen stecken gheweest sijn/ doch daer
is weynigh aen ghelegghen/ want al-hoe-wel alle
woymen geene stecken en sijn/ nochtang alle stecken
sijn woymen. Doozders Joan Manardus ghetuyghet dat
hy in Indien struyven sagh backen van lebende pie-
ren met ghestampt rhy/ de Romey aen, die lecker-
ken/ hielden oock in groot achtinge woymen en ste-
cken die groepden uyt epken-boomen/ de soldatett
van Carel de bysde hebben oock by Thunis gesien dat
de Africanen by steen-stecken leefden. Dit is noch by-
kans het lekerste heerte dat Arent booz-gestelt heeft
om de Gesantschappen van de Hollanders naer Ja-
pan op te setten ende te boepeten/ al-hoe-wel dat het
niet weynigh en smaecht nae den roock van Arents
dampighe

dampighe herffenen/doch sal mer al het doogghen
de met byj paspozt moghen passeren.

Hier hebt ghy nu / bemide leser / een kort be-
gryp van den heelen boeck van Arent Montanus, en-
de saemen het eerste staeltje van sijnen herffen-loe-
sen klap. Nu kan pedet een dooz d'oochden sel sien
dat op hem pzechtelijck passen de woorden des wijs-
senmans / boven van my in't beginsel van dit Oer-
boozghestelt / naemelijck : Het herte van eenen sot is
ghelijck een ghebroken vat, dat niets behouden en kan,
maer alles saemen wptstoot : want nu heeft hy den
Philosooph ghespeelt / dan een upleggher van de
schijftuere / dan eenen curteusen onder soeker van
d'outheit / nu eenen tijt-rekenae / dan eenen hal-
ben Astrologant / nu eenen school-meester / dan eenen
boeck-verkoopet / nu eenen Alchimist / ende
wat noch ? Wie sal naer al dit durben segghen dat
Arent gheen wijs man en is / die in soo vele weten-
schappen en konsten erbaren is / ende naemelijck
die alle dingen / soo verscheyden van malkanderent
soo aerdigh by een weet te knoopen / ende te passen
op de ghesantschappen van de Hollanders aen den
Keyser van Japan ? byuten twijffel de ontwetende en
plompe sullen hier ober verbaest sijn / waer 't is
sammer dat'er soo menighe verre-sende verstaen-
den sijn / die met eene halbe ooghe sullen sien dat hy
uyt en in heeft gheklapt als eenen die niet wel wijs en
is / ende dat hy veel bequaemijcker sijn boeck sou-
de ghenoecht hebben een Poppen-kraem, als welende
met menighe meulentjens / die / gelijck sijne sinnen
met alle winden draepen / ende met alle soorte van
soodanigh kinderlijck speel-ghetuygh / lustigh woop-
sien / dan het ghedenckweerdigh ghesantschap aen den
Keyser van Japan.